

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

פנינים

לתור את-הארץ (יג, טו) - מרגלים נזטריקון ממחשבה רעה גרמו לישואל ישיבת מדרב, וכן מפני רשעים גרמו לעצמם יסורים מיתה. המרגלים בגימטריה שבת, כי שכתו את ה' וכן כחש, שכתשו בהשגחתו. (מחמדי שמים)

ויבכו העם בלילה ההוא (יד, א) - אמרו חז"ל, שפרין שכתו באותו לילה בכיה שליחם, קבע להם הקב"ה בכיה לדורות, כי בו נחרב הבית בתשעה באב. ורמז לזה בתבת בלילה שהיא נזטריקון בכיה לדורות ישואל להם הקבע, ואף הגלות דומה ללילה החשוף. (ישמח משה)

ויין לנסך (טו, ה) - למה נסמכה פרשת חנוכה לפרשת המרגלים? כדי שיבוא הבן ויכפר על האב. הם חטאו באשכול ענבים, יבוא חז"ל שהוא תולדת הענבים, ויכפר עליהם בנסכי חז"ל שעולים על-גבי המזבח. (החיד"א)

תורה אחת ומשפט אחד (טו, טו) - בספר אותיות דרבי עקיבא למד מפאן, שהתורה היא מקשה אחת ולכן היא רמוזה באות אל"ף שמספרה אחת. ורמז לזה, בכך שתבת אחת במלואה אל"ף ח"ת ת"ו, וכן תורה במלואה ת"ו, וא"ו ר"ש ה"א - בגימטריה 935. וכן ראשי התבות בראשית ברא אלקים ב"א במלואן, הן בגימטריה 935, וכן סופי התבות של תחלת התורה שבעל-פה, במשנה מאימתי קורין את-שמוע בערבית משעה, הן בגימטריה 935. והמספר קטן של 935 הוא 17, כערך תורה במספר קטן, וכערך משנה, וי"ז בגימטריה ט"ז, כי אין טוב אלא תורה. (כפתור ופרח)

ראשית ערסתכם (טו, כ) - המחשבה נקראת ראשית, ומחשבת האבילה צריכה להיות במטרה של תרימו, דהינו לשם קדשה והעלאת הניצוצות שבמאכלים. ואז יהיה חלה דהינו ה' פעמים ח"ל בגימטריה ק"ץ, ועל-ידי זה יתקרב קץ הגאולה. (צמח צדיק)

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (טו, לט) - אחר האותיות בתבת ל"ב באות האותיות ג"ם, לשון רבוי המרמז לגאולה, ואחר האותיות בתבת ע"ן באות האותיות כס"ף, ועל שתייהן נאמר שאין לתור אחריהן, לא אחר הגאולה ולא אחר תאוה למזון. (ויקח משה)

ספורים בפרשה

למטה יהודה כלב ברי-יפנה (יג, ו)

מאז עלה רבי מנחם מנדל מויטפסק לארץ הקודש בשנת תקל"ז, נשא את משא העם על-לבו ונחשב במנהיגים של יהודי הגליל מחדשי הישוב. בהיותו ממנה על חלקת מעות ארץ-ישואל, הגיע אליו פעם אחד, וטען כי חלקו פחות באפן נפר מחלקו של רבי אברהם מקליסק, הארי שפתבורה, ואין ביניהם אלא נקדה קטנה בלבד. נענה הרבי ואמר: "אמנם בגשמיות אין לנקדה קטנה שום משמעות, אך ברוחניות כל משהו קטן הרי זה בגדר מציאות אחרת לחלוטין". וכדי להמחיש לו את הדבר, המשיך ואמר: "ראה נא את נשיא שבט יהודה כלב ברי-יפנה. מהו ההבדל בין כלב הצדיק לבין כלב שהוא בעל-חי מאוס ונבזה? רק הנקדה הקטנה שבין השמות..."

ראשית ערסתכם חלה (טו, כ)

רבי מאיר נתן בן ה"דברי חיים" מצנו, שבת פעם בילדותו אצל רבי אליעזר מדז'יקוב. באמצע הסעודה, פנה אליו רבי אליעזר ושאלו: "מדוע נוהגים החסידים לטל שירים מהרבי מכל מאכליו, למעט מהחלה שאינו נוטלים ממנה שירים?" חיד הילד והשיב בשנינות: "הרי החלה נקראת ראשית, שנאמר בפרשת שלח 'ראשית ערסתכם חלה', ואין ראשית שירים..."

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת (טו, לב)

אל רבי מאיר מפרמישלין, הגיע פעם אחד מחסידיו של הסבא קדישא רבי ישואל מוויז'ן. כיון שהחסיד היה דבוק ברבו, הביט בעין בקרית בצדיק מפרמישלין, ובלבו הרהר כי רבו הוא צדיק אמתי לעמות רבי מאיר. חש הצדיק מפרמישלין במחשבתו, ובפנותו אליו אמר: "שמא תוכל לומר לי, מדוע נענש מקושש העצים בענש כה חמור והוציאוהו לסקילה? נבדד האיש, ורבי מאיר המשיך: "יודע אתה מן-הסתם כי העצים נקראים צדיקים, כמו שנאמר בתחלת הפרשה אצל המרגלים 'הישיבה עץ אס-און', ומפרש רש"י אם ישיבה אדם כשר שגן עליהם בזכותו, ואס-און זו היא הנהגתו של מקושש עצים, שהוא מקושש צדיקים לפניו ואומר זה רבי וזה אינו רבי, זה צדיק וזה מאוז עינים. ואדם כזה צריך להענש בחמרה..."

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (טו, לט)

רבי שמואל מויער, מגאוני ירושלים התריפים, נודע בתשובותיו השנונות ורבים השתעשעו באמרי השפר שלו. פעם הגיע בהרגלו אל ה'שטיבלך' שבמאה שערים לשם תפלת ערבית, והביט במחזה התמוה שלפניו. בחדר אחד התכנסו תשעה מתפללים ורק אחד היה חסר למנין, ומאידך עמד יהודי בודד בחדר הסמוך וצעק אף הוא: "מעריב!" פנה אליו רבי שמואל ושאלו: "מין-הסתם שרוי אתה בשנת אבילות ויש לך חיוב להתפלל לפני העמוד, ולכן אינך מצטרף אל המנין ההוא", אך האיש השיב בלחישת: "לא, איני חייב, אלא שהיהודי הלז אשר מתבונן לעבר לפני התבה אינו אלא פושע ישואל, ואיני רוצה להצטרף לתפלתו. שכן רעיתו מתהלקת פרועת-ראש, ועוברת על דת משה ויהודית". "וזאת מנין לך?" שאל רבי שמואל בפקחות, והלה השיב בלהיטות: "והרי כמו עיני ראיתי זאת!" חיד רבי שמואל ואמר: "אם כך, יכול אתה להתפלל עם האיש במנין שלו..."

היה היה

וה' אתנו אל־תִּירָאם!

לפני למעלה ממאה שנה, עוד בטרם פרצה מלחמת העולם הראשונה, הגר רבי מרדכי צבי שורן מסיגט שהיתה אז תחת השלטון האוסטרו־הונגרי, ועבר לאנגליה הרחוקה. מיד עם הגיעו, נחלץ רבי מרדכי צבי לבצור חומות היהדות והחל לפעל להרמת קרן התורה ושמירת השבת. במשך שנים בהן ברבה של העיר ההיסטורית האל שבאנגליה, ובמסגרת פעילותו במסגרת 'עד הרבנים החרדים' של אנגליה, הקים את 'הקברת שומרי שבת', במהלכה נחשף לספור הנפלא דלהלן.

פעילותה העקרת של החברה, היתה לערך מסע תעמולה בין בעלי מפעלים ובתי־חרשת באנגליה, כדי לשכנעם בחשיבות שמירת השבת, והענקת האפשרות לפועליהם לשמור את השבת בהלכתה, ללא איום בפטורים. באותם ימים רחוקים, לא היה הדבר בגדר של מהיבקה, ורבים מהפועלים נאלצו לשוב ולתור אחר מקורות פרנסה, לאחר שפטרו בזה אחר זה ממקומות עבודתם, עקב עמירתם בחורף נפש על שמירת השבת. יום אחד, בעוד רבי מרדכי צבי עומד באחד המפעלים הוותיקים שבלונדון, וממתין לשוחח עם בעל המפעל בענין שמירת השבת, עבר שם חיש יהודי זקן ונלבב, וכאשר שמע כי עושה הוא נפשות למען שמירת השבת, אמר לו: "זה לי כבר ארבעים שנה מאז הגרתי אל לונדון הברכה, ומעיד אני עלי שמים וארץ, כי מעולם לא נאלצתי לחלל שבת בשביל פרנסתי. ולא רק זאת, אלא שאף הרוחתי רוח גדול בזכות שמירת השבת". רבי מרדכי צבי הבין מיד כי החיש נושא עמו ספור חיים מענין, ופנה מיד הצדה כדי לשמע את הספור במלואו. "ובכן", פתח הישיש, "חיש מקחה אני ובעל נסיון רב. מאז הגעתי הנה, התגיתי תמיד עם המעסיקים שלי, כי בימי ששי, שעה לפני בנית השבת, עליהם לשחרר אותי לביתי, כדי שאספיק להתבונן פראוי לכבוד שבת המלכה. התנאי שלי לא מצא אמנם חן בעיני המעסיקים שלי, אולם פיון שהייתי חרוץ ומיומן בעבודתי, נאלצו הלכו להסכים לדרישתי זו, והכל זרם על מיימנוחות".

"עברו שנים מספר, והנה הגיעה תקופת מלחמת העולם הראשונה. באותה תקופה, עבדנו במפעל בקדחתנות כדי להכין את המלאי העצום של מדי הצבא שהזמנו אצלנו, וכמעט שלא עצמנו עין מרוב עבודה מאמצת. והנה הגיע יום ששי ערב שבת־קדש, ובהרגלי ארצות את חפצי כשעה לפני בנית השבת, ופניתי ללבש את מעילי על־מנת לצאת לביתי. אלא שבאן קפצה עלי רגז של בעל המפעל. 'מה לך מתעצל בעבודתך?' גער בי, 'הרי שעת חרום היא עתה, עת מלחמה. עליך להשלים את מכסת התפוקה שלך, ואין השעה כשירה למנוחת הדת שלך'. עמדתי על שלי בחתך, והזכרתי לו את התנאי הברור שהתגיתי עם פניסתי לעבודה במפעל, אולם הלה נותר בעקשנותו. 'אם אתה יוצא מכאן טרם סימת את המכסה שלך, אני מפטר אותך לאלתר!' אים הלה, אולם אני לא הגבתי כלל. לבשתי את מעילי בקרי־רוח ויצאתי החוצה. בעינים קרועות מתדהמה הביט עלי בעל המפעל, ומהר ללכלק בעקבותי. 'אל תהיה סכל וטפש', פנה אלי במתקן־שפתים, 'האם נדאי לך לאבד פרנסה בה בטוחה בשביל שעות מספר של עבודה?' אמר, אולם אני המשכתי ללכת בבטחה ובלי שום הפוס. עקשנותי לא הרפתה את־ידיו, שכן ידע את ערכי הרב ואת תרומתי הגדולה למפעל, ולכן המשיך לרוץ בעקבותי ונסה שוב ושוב לדבר על־לבי, כשהוא תמה על עזרוחי לעזב מקור פרנסה מבוטח והמרתו בחיי דלות ועני. לפתע פניתי אליו ואמרתי לו בלי הפוס: 'ראה נא, מה הייתי עושה אם חלילה וחס לא היית קם ממשתד בבקר, ובית החרשת היה נסגר? הרי במקרה כזה הייתי נאלץ לחפש מקום עבודה חלופי, והרי אינך יכול להבטיח לי שדבר זה לא יקרה... ומה אפוא הייתי עושה ללא מעביד וללא בית־חרשת? הייתי נושא עיני אל בורא העולם ומפציר בו שימצא לי מקום עבודה אחר. ואת זה בדיוק אני עושה עכשו, אני מדמין ששבתקת חיים והמפעל נסגר, ואני מתחנן לאבינו שבשמים שימצא לי עבודה אחרת. נקל לשער שאחרי דברים כה חריפים שהשמעתי באזני המעביד, היו הפטורים מזידים, ואני שבת לביתי מתוך בטחון מלא בקב"ה. השבת עברה עלי בשמחה ובאמונה, וביום ראשון פגשתי מפר ותיק ששמע את ספור הפטורין שלי. הלה עסק אף הוא בטקסטיל, והציע לי לעבד אצלו, כשהוא מקציב לי משכורת גבוהה ומכבדת יותר מאשר שלם לי מעבידי הקודם. יצאתי אפוא נשפר מהפטורין שלי עקב עמידתי האיתנה על שמירת השבת, ולא רק שמשפירתי גדלה הרבה, אף זכיתי במקום עבודה מסדר אצל יהודי שומר תורה ומצוות, בו אני מבטח בשמירת השבת ללא שום חשש ומוזא".

ספורו המדהים של החיש היהודי, העניק לרבי מרדכי צבי שורן את ההשראה לפרש את הפסוק שבפרשת השבוע, פרשת שלח, בדרך זו. בדרך כלל ברי־פנה ויהושע ברינון אל העם לאחר שהמרגלים שבו והוציאו את דבת הארץ רעה, נאמר כך: "ואתם אל־תִּירָאוּ את־עַם הָאָרֶץ כִּי לַחֲמֹנֵי הֵם, סוֹר צִלָם מֵעֵלֵיהֶם וְה' אִתָּם, אֲלֵיהֶם אֵלֵיהֶם". ובה דרש הרב אהרן־יהודה רייזמן: "ואתם אל־תִּירָאוּ את־עַם הָאָרֶץ" - אין לאדם מישאל לחשש מפני אימיהם של עמי הארץ, אשר טוענים "כי לַחֲמֹנֵי הֵם, כֹּאֲלוֹ הֵם אֵלֹהֵי שִׁמְעִינִיקִים לָנוּ אֵת לַחֲמֹנֵי וְאֵת פִּרְנִסְתָּנוּ וְאֵנִי תְלוּיִים בָּהֶם. כִּי בְּאֵמַת "סוֹר צִלָם מֵעֵלֵיהֶם" - הרי סופם למות בכל־האדם, ועלינו לדמות כאלו כבר עתה מתים הם ועברו מן־העולם, ואלו "וְה' אִתָּנוּ" - הקב"ה נמצא אתנו לעולמי עד והוא מגן ושומר עלינו, ולכן "אל תִּירָאוּ"...

מאורות

רבי יעקב פולק 'צעל החלוקים' זצ"ל
ליום ההולא כ"ג בסיון ש"א

ממניחי היסוד לתורת גאון פולין, ומחדשי שיטת הלמוד בפלפול ותרופות עליה המלציו: "בקופא דמחטא עיל פילא, אם משפחת תורה הדרא בפלפולא". משערים שמוצאו מפולין ומכאן שמו פולק, ודוֹשֵׁי רשומות אף מצאו קמו נאה בשמו לשלשת מקומות רבנותו: פרג לבלין וקרקא נוטריקון פולק, אולם יש הטוענים שמוצאו מאשכנז, בה למד אצל רבי יעקב מרגליות מנירנברג, ומכאן נקא את יסודות שיטת הפלפולים. תחלה הרביץ תורה וישוב על־מדין בפרג, ולאחר מחלקת בהלכה בענין מאון קטנה בקדושין, עבר לקרקא שבפולין בשנת רנ"ב, בזמן גרוש ספרד, והפך אותה ל'קרא דכלא ביה'. מאות תלמידים נהרו אליו במשך שלשים השנה שהרביץ שם תורה, ורבים מהם נעשו לגדולי הדור הבא והפיצו את שיטת למודו שעל־פיה לומדים במשך מאות שנים בעולם הישיבות. תלמידו המפורסם הוא רבי שלום שכנא מלבלין, רבו והותנו של הרמ"א, והוא מלא את מקומו ברבנות ובהרצת תורה בפולין. שמו נשא לתהלה בפי גדולי דורו, אף שרבים מהם התנגדו לשיטת למודו, והוא מכנה בספר "צמח דוד" לרבי דוד גזן תלמיד מהר"ל מפרג: "גדול הדור", וכתב עליו: "אשר שמענו יצא מסוף העולם ועד סופו". לא נותרו מקנה חבורים, אולם ולשמו ולזכרו תאונת־נפש. לרעה אחת עלה בערב ימיו לארץ ישראל, ובה נפטר בשנת ר"ץ בשם 'רבי יעקב איש ירושלים', אף הדעה הרווחת היא שנופטר בקרקא, בה נטמן ומצבתו השתמרה.

יוסיף דעת

המקור הראשון למנהג השתטחות על קברי צדיקים, הוא מדברי חז"ל בסוטה, על כלב בן־יפונה שהשתטח על קברי האבות בחברון, כפי שנאמר בפרשתנו: "ויעלו בגבב ויבאו עד חברון", למה נאמר ויבאו לשון יחיד? הוא כלב שפירש מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות, וביקש רחמים שייציל מעצת מרגלים. המנהג מובא גם במסכת בבא מציעא, על ההוא מרבנן שלמד עם אליהו הנביא וכשהיטיב במרכבתו התנא רבי חייא, נסתמאו עיניו מרוב קדושה, ולמחרת השתטח על קברו של רבי חייא ואמר שהוא לומד את הבריות שלו והתרפא. וכן מסופר על רבי מני שהלך להתפלל על קבר אביו רבי יונה, לאחר שאנשי ראש הגולה ציערוהו, וכאשר עברו פעם שם נדבקו רגלי סוסייהם לקרקע שליד קברו, עד שקיבלו על עצמם שלא לעצור יותר. עניין התפילה בקברי צדיקים הוא עקב היות המקום מקודש ונשגב, ומסוגל לקבל את קבריהם, וגם כדי שהצדיקים יעזרו בעבור המתפללים על קבריהם. אך מפני האיסור של 'דורש אל המתים' אסור להתפלל אליהם עצמם, אלא אל הקב"ה שבזכות המנוחים יקבל את התפילה, 'ולא ישים מגמתו נגד המתים, אלא יבקש מה' יתברך שיתן עליו רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר' כלשון המשנה ברורה! אולם יש פוסקים שהתירו להתפלל ממש אל הצדיקים שיעזרו בעבורם, אך לא לבקש ישועה מהמתים עצמם. לעומת זאת כתב הרמב"ם "והצדיקים אין בונים להם נפש על שדבריהם, שדבריהם הם זכרונם, ולא יפנה אדם לבקר הקברות", ומסיבה זו לא נהגו יהודי תימן לפקוד את קברי אבותיהם למעט קברי צדיקים נודעים בתימן, כמו המשורר אבא שלם שבזי ועוד, וגם שם נהגו להתרחק ארבע אמות מהקבר בשעת התפילה. אולם הרדב"ו מפרש את דברי הרמב"ם כי כוונתו לפקוד את המת בקבר ממש כדרכי האמורי, אך מבחינה כבד 'נהגו כל ישראל לפקוד מתיהם ולהשתטח על קבריהם', ואף הרמב"ם עצמו התפלל במערת המכפלה כמסופר באגרותיו.

יום לשנה ויום לשנה

פניני אור החיים

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ועתה יגדלינא (יד, יז) - גם רמז הקתוב במאמר ועתה שיקח תשובתם שלישראל, ואומרו יגדלינא על־דרך אומרים ז"ל במקום שעל־התשובה עומדים אין צדיקים גמורים ויבולים לעמד, והטעם שיותר מתקדש שמו יתברך כשמשבחים השמים את־דרכיהם, והוא אומרו יגדלינא, פרוש יהיה יותר גדלת ה' עתה כשיחזרו בתשובה אחר המדבר, גם רמז בתבת נא על־דרך אומרים יפה שעה אחת בתשובה נכו; *

ועבדי כלב (יד, כד) - ודקדק לומר בדרך זה, לצד שיש באדם שני יועציו, יועץ רע, ויועץ טוב ללכת אחרי ה', והוא השלים ומלא אחרי חלק ה', וזה הוא על־דרך אומרים ז"ל מי שבא עברה לידו ונצל ממנה, נותנין לו שוקר בעושה מצוה, וזה אינו ביהושע כי לא היתה רוח אחרת עמו להטעותו מדרך השכל כי משה מנעו, ויש כח בתפלת הצדיקים גם לבחינה זו בסוד צדיק מושל יאת אלוקים, והבן. אשר עליהן זכה כלב שיקרא עבד ה' במשה רבנו עליו השלום: *

והיה לכם לציצית (טו, טז) - ומעטת באנו להשכיל על דבר אמת אשר צוה ה' במצוה זו שאין לעשות ציצית אלא בכסותו בת ארבע קנפות ולא בת שלש ובת חמש, כי לצד שהציצית הוא סמן העבדות, יצו ה' שיהיה הסמן גססן יצו מי לנו אדון, כי ימצא גססן דבר זה במלכ"א ארץ, שכל אחד יעשה מין סמן אחד לעבדיו ונקר הסמן של כל־אחד, וכמו כן צוה ה' שלא נעשה סמן עבדותנו לו אלא בטלית בת ארבע קנפות לרמז כי מלכנו הוא הבורא ארבע קצות העולם ושליש עליה, ולזה בהיות הטלית בת שלש ובת חמש אבדה הפנוה ואין לעשות בה ציצית: *

דברי הימים

בכ"ה בסיון תרצ"ג, נפטר חזון החזנים הנודע ר' יוסף רזונבלט, עוד בילדותו התגלה ככוכב עולה, ועמד לצד אביו בעלי־התפילה ר' רפאל רזונבלט, והפליא בקולו הערב. בהיותו כבן שבע נסע עם אביו לסאדיגורא, ובביל שבת התכבד לשיר קטע מהזמירות, והותיר רושם עצום על המסובים. בעצת הרבי בנו של האדמו"ר הזקן עבר לטשרנובויץ, אך עמד בגבורה בפני הפיתויים לשיר באולמות האופרה. וכאשר הוצע הדבר לאביו, אמר: "למורבה הצער, ישנם כבר יהודים מומרים לרוב, ואין לי צורך להוסיף עליהם עוד אחד..." ואף על ההצעה להעמידו בפני הקיסר פראנץ יוזף בווינה ויתר האב, באומרו: "הוא נולד בשביל עמוד התפילה, ושם יעמוד כל ימיו". פעם הביע אדם אחד תמיהתו בפניו, מדוע הוא דורש ממון רב בשכר תפילותיו לעומת חזני דורו, ויוסלה השיב בחיור: "אני גובה כפול, על התפילה בלחש ועל חזרת הש"ץ", שכן היה ירא שמים בתכלית והתפלל בדביקות כדת וכדין, לעומת חזנים אחרים שעשו את גרונם קרודם לחפור בו. פעם השתתף בסעודת מצווה לרגל ייסוד בית־כנסת מסוים, וגניד אחד שדעתו היתה בדוחה עליו, פנה אליו ואמר: "אם תגליח לחבר נגינון ערב תוך חמש דקות, הריני מנדב ח"י פעמים ח"י רובלים לבניין בית־הכנסת". יצא יוסלה מן־החדר לרגע־שניים, וחזר עם נגינון מוצלח וקסום כשירת המלאכים, שתפס מקום של כבוד בעולם הגנינה עד היום. אותו נגיד עמד בדביבור, ותרם את הסכום המובטח, 324 רובלים, לבניין בית הכנסת... בשנת תרצ"ג הגיע החזן לביקור בארץ ישראל, לאחר שנוכחים הפילוהו בפח והכניסוהו לחובות עצומים, והוא הגיע מקוילו בתפילות פסח ושבעות ועוד, אך נפטר בפתאומיות בביקורו בים המלח בהיותו רק בן נ"א, ואין שני לו. *

בעירה קשוינו שבפולין, התנזר איש נכבד ושמו רבי ידידיה פיש. לשני שלחנות זכה, תורה וגדלה במקום אחד. חסיד דבוק היה של 'יהודי הטוב', רבי יוסף ברוך עפשטיין מנישטאט, בנו של ה'מאור ושמשי', ואשתו אף היתה נוסעת מפעם לפעם אל רבי משה מללוב ומתברכת בדבר ישועה ורחמים. במרוצת השנים נולדו להם חמש בנות, והשנים הרבו בתפלות להפקד בן זכר. בכל אימת שפקדה האם את מעון הצדיק מללוב, היתה מפצירה בו שיקטיח לה בן זכר, אולם הרבי התחמק תדיר מכה. מתוך אמונת צדיקים יוקדת, המשיכה בתפלותיה ולא אקרה נואש, ואף כאשר הצדיק התבטא פעם ואמר כי אין בכחו לפעל בענין, המשיכה בתקנתה. היה זה בשנת תר"ו, כאשר נסעה אל הצדיק מללוב וכהרגלה הניחה בפניה פתקה בבקשה להושע בן. לשמחתה, הגיב הפעם הרבי בשנוי, ובמקום לפטרה בהרגלו בבקרה סתמית, שקע בהרהורים. "זה עדן ועדנים שאני משתוקק לנסע לארץ־הקדש, אלא שאין בידי גדי הוצאות הדרך הארבה. אם תתנו לי סכום נכבד לשם כך, מוכן אני להבטיח כי בעזרת השם יתברך תפקדו קצת חיה בן זכר". ועוד בסיום הספיקה האשה לעפל את דבר ההבטחה המפרשת, מהר להוסיף: "אך תנאי אני מתנה בדבר, שלא תתנו בידי מאומה ללא רשות הבעל ר' ידידיה, ועל־פיו ישק כל־דבר". גל של אשר הציף את לבו של האשה, אולם כיון שפקחית היתה, מהרה לומר: "אבל רבנו הקדוש! חוששני שמא לא תהיה הברכה שרויה באותו בן שעתיד להולד. שכן דבר ידוע הוא, שבנים אשר נולדים בדרך גס ומפת, אינם מצליחים בדרך כלל. ועתידם מי ישרנו?" לשמע הדבר נרתע הרבי ואמר בכאב: "חס וחלילה! והרי אני דורש שלומכם וחספץ באשרכם, וכי ברצתי תהא לבטלה?! הדברים הברורים הספיקו לאשה הצדקנית, והיא מהרה לשוב הביתה בגיל. "כיון שאני חסידו של מורי ורבי מנישטאט, לא אזור ימין ושמאל מבלי לשאל את־דעתו", אמר ר' ידידיה לרעייתו, ויצא מיד לדרכו אל עיר־הקדש. בהקנסו, גולל בפני רבו הצטער יוד' את עבדת העדר בן זכר במשפחתו ואת הבטחתו הנדירה שקבלה אשתו מרבי משה מללוב. "שמע לעצתי", אמר הרבי, "ואל תאבד הזדמנות פז שכזו. אולם תנאי אחד עליך לדרוש מהצדיק מללוב, הבטחה לאריכות ימיו של הבן הנולד". זמן קצר לאחר מכן, כבר עמדה אשת ר' ידידיה בפני הצדיק מללוב עם סכום הכסף העצום בידה, ובקול רועד העזה להציג את התנאי שהתנה 'היהודי הטוב' מנישטאט. "מבטיח אני לכם, שנקבם הנולד יאריך ימים ושנים כפי מספר הימים שאזכה לחיות בירושלים עיר הקדש ברצות ה' יתברך" אמר הרבי, והוסיף: "ובימים הקרובים אבוא בעצמי לעזרת מגורכם קשוינו, כדי להתפלל עליכם שם להושע בזרע שלי־קמא".

העירה הקטנה לכשה חג, כשנודע לבניה על בקורו העתידי של רבי משה מללוב, ובשעה שעמד בתפלה בבית־הכנסת הקטן שבגירה, נדהמו בלם לשמע תפלתו הנלהבת שפרצה ממעמקי לבו, עד שהיה נדמה להם כי כתלי בית־הכנסת רועדים מרב זעקותיו ותחנוניותיו היוקדות. והנה הסתיימה התפלה הארבה והנלהבת, כאשר ר' ידידיה ואשתו עומדים ורועדים מרב התרגשות, והצדיק פנה אליהם וכפדם במעט יי־שרף וימני מזונתו, וקרא בשמחה: "מזל טוב!" וספר: "דעו לכם שהיתה לי עבודה קשה כדי לשבר את מחצות הפרזל שסמנו בעד תפלותיכם לעלות למרום, אולם בחסדי שמים עלה בידינו הדבר, והריני מקרב אתכם כי למועד הזה קצת חיה את חבכת בן". זמן מה לאחר מכן, נסע ר' ידידיה אל רבו 'היהודי הטוב', וכאשר ספר לו על בקורו של הצדיק מללוב בעירתם ועל תפלתו הנלהבת, אמר לו רבו בהשתאות: "אמת הוא שהבאתי זה מקרב את הרבי הקדוש מללוב, אף לא ידעתי כמה כחו גדול ועצום", ואף הוא כבדו בשתיית לחיים וברכו בברכת מזל טוב, מתוך אמונה כי ברפת הצדיק כבר פעלה את פעלתה וברי לו כי עתידה להתקיים. עברה שנה, ובמחצית שנת תר"ז נולד לר' ידידיה ורעייתו בן זכר למזל טוב, ויקרא שמו בישראל ישעיה. הוא היה אמן בנם יחידם, אולם הרוה אותם נחת מלוא הפך. מעטיווי כבר התבטל הצער ישעיה בכשבונוותיו הברוכים, וכאשר הגיע לפקוד נשא את בתו של רבי אברהם מדיכא אלתר בנו של החדושי תר"מ, ואחותו של הישפת אמת' מגור. לימים התמנה לרבה של עזרת הקדוש קשוינו, מגור שהרב גם מטעם הממשלה הרוסית, ונודע בלמדנותו הגדולה וביראתו שקדמה לחכמתו. לצד גדלותו בתורה זכה גם לעשר, והיה חוכר אדמות בכפר זימנוטוב, מהן הרויח הון רב.

בחודש תמוז תר"י, החל רבי משה מללוב את מסעו לארץ ישראל, והגיע אליה לאחר ע"ד ימים בערב ראש חודש מרחשון תר"א. בירידתו אל אדמת ארץ הקדש, לחשו שפתיו: "יום לשנה ויום לשנה", אך רק עם פטירתו ב"ד בטבת תר"א, בהיותו בן שבעים וארבע שנים, הובנו הדברים, שכן היה זה בדיוק במלאות שבעים וארבעה ימים לשהיתו בארץ הקדש. רבי ישעיה פיש ראה בנים ובני־בנים, אולם במלאות לו חמשים וחמש שנה, ארע לו אסון כבד. היה זה באישון ליל, אור לראש חודש אייר תרס"ב, כאשר צמד שוודים פרצו לביתו ורצחוהו בדם קר עם רעייתו. העירה בלה נחרדה לשמע האסון הנפשע, ובכלם יצאו ללוחתם לבית עולמם. בני הקהלה שהעריצוהו הקימו אהל על מצבתו, ומדי שנה היו המונים פוקדים את קברו ביום פטירתו. חמשים וחמש שנות חייו של רבי ישעיה, היו בדיוק כנגד חמשים וחמשת הימים שרבי משה מללוב שהה בירושלים עצמה, בדיוק כפי שהבטיח לאמו טרם לרתו, "יום לשנה ויום לשנה" - תרתי משמע.

יש לציין, כי לגרסה אחרת שהה רבי משה מללוב בירושלים חמשים וחשעה ימים, וכנגדם חי רבי ישעיה פיש ג"ט שנים, ונולד אפוא בשנת תר"ג. עוד יש להוסיף, שלאחר חקירת הרצח הפלול והנפשע, התברר למרבה הצער, כי השוודים הרוצחים היו יהודים רחמנא לצלן, והם נתפסו והשכלו לכלא. אך בני משפחותיהם היו כמותם, והעזו פניהם לבוא לגור ולערוך שביתות מול בית הרבי ה"שפת אמת" גיסו של רבי ישעיה הנרצח, בדרשה שהרבי יפעל לשחרור ראשי משפחתם ומפרנסיהם, שהיו כאמור רוצחים נתעבים. מחאתם הטרידה את הרבי והציקה את רוחו, יחד עם כמה מקרים קשים נוספים שהעיקו על רוחו, וביחוד המלחמה הידועה בין רוסיה ליפן בשנת תרס"ה שבגללה נלקחו רבבות יהודים לצבא, עד שנסתלק באותה שנה ביום ה' בשבט, זכותו תגן עלינו. ♦

משפח

מטעים

למטה אפרים הושע בן-נון (יב, יג)

הטעמים שונים משאר השבטים, שכלם בטעמי מנח זקן קטן טפחא סוף פסוק, וכן מרמא טפחא מרמא סוף פסוק, ואף שגם הפסוק למטה יוסף למטה מנשה גדי בן-טוסי שונה בטעמיו, אולם שם הסבה לכך עקב הוספת התבות וקפילות התבה למטה, וכאשר בא טעם אתנהתא באמצע הפסוק, בא זקן קטן לפניו להפסק אמצעי. ונראה כי השוני כאן נעשה עקב הטעמת השם אפרים שהוא היחיד מכל שבטי ישראל ששמו מלעיל, והוא מהשמות הנדירים בתנ"ך שמטעמים מלעיל, ואף שם אביו של הושע הוא נון שהוא בעל הברה אחת בלבד, לעומת שאר שמות האבות שכלם בעלי שתי הברות, כמו זבון, חור, ופנה וקדומה, ולכן אין צורך בהטעמת טפחא בשם הושע. (עלפי תורת אמת)

תבת הושע במרמא, בשונה משאר השבטים שהם בטעם טפחא, מפני שמרמא הוא לשון מרד-לב וטפחא הוא לשון אספה כמו טופח בשמן במסכת שבת. ובא לרמז למות העניו של הושע ברגונו, כפי שתרנגם כאן וינתן ברגונו כאשר ראה משה את ענותנותו של הושע, קרא לו הושע. (תפוחי חיים)

הלוא טוב לנו שוב מצרימה (יד, ג)

תבת טוב במרמא בפולה, לרמז שגם בלי טענה זו היה בדעתם לשוב מצרימה ולהסיר מעליהם על תורה, ולכן אמרו הלא בלשון שלילה. (דובר ישרים)

מדגש

בפרשה ישנה תופעה נדירה, ומזכר בה שם אדם המתחיל ב"א", הוא ופסי אבי נחבי נשיא נפתלי. על השמות ואיה וננה בני צבעון נחלקו המפרשים אם הוא וא"ו החבור כפי שמזכרים בדברי הימים איה וננה, או שזה ששם. על השם את-יהב בסופה מפרש רש"י שהוא במקום יו"ד כמו את-יהב, במדרש מובא שהוא שם אדם, ולפי חר"ק נכתב אתהוב יחד, אך לפי אברהם אהרן הוא שם מקום שלא בלשון הקדש, כי אין תבה שרשית המתחילה ב"א" חוץ מנוי העמודים, והשמות הנוספים המתחילים ב"א" כמו ונתי אשת אחשוורוש וכן וזתא בריהמן אינם בלשון הקדש, ואף השם ושני בן שמואל הנביא בדברי הימים, הכונה לומר ושני דהינו הבן השני. ויתכן, שאף השם וניה המוזכר בעזרא, הוא שם זה. גם הדיבני במלחמת המלכים, ותדעל מלך גוים, מסתבר שהוא וא"ו החבור.

ממלח

ישב פעם רבי יהושע מדו"קוב ושא אודות בני ארץ ישראל שאינם מקבלים מרות עליהם, ואינם רגילים לנטע לצדיקים באשני הגולה. "וידעו אתם", אמר למסבים, "זו היתה טעותם של המרגלים. שכן בשעה שבאו לארץ והכירו טבע האנשים שבה, הששו שמא יאבדו מעלתם את נשיאותם וירדו מגדלתם. לכן אמרו 'ענה ראש ונשובה מצרימה', ולשם כך הביאו אתם רמון מארץ ישראל, לרמז שהריקנים שבארץ מלאים מצות ברמון ואין הם צריכים לצדיקים. ואילו הם העדיפו לשוב לגולה, רק כדי שיוכלו להמשיך להשתרר על הצביון ולהתנהג בצדיקים..."

פרשת המרגלים מתחילה בחסרון אמונת חכמים של המרגלים, שכן משה שלח אותם לראות את הארץ, והם הוסיפו מדעתם דברים שלא נצטוו. וסופה במעפילים שלא שמעו בקולו של משה ויעפלו לעלות אל-ראש ההר, אולם ארון ברית ה' ומשה לא-משו מקרב המחנה, כי הפורש מהחכם בפורש מן-התורה, וסופם לאבדון כמו שארע להם, ויבוס ויפתוס עד-החרמה.

הרבנית של רבי אלעזר מנדל מללוב ספרה לו פעם, כי פגשה את אשתו של אחד מתלמידי החכמים שבידו שלום, והיא השיחה בפניה את לבו בדאגה, על-פי ראיתו של בעלה נחלשה לאחרונה ואינו רואה אלא בטשטוש את צל האותיות שבספרים. הרבי הכיר את האיש, שכן היה מתפלל בבית-מדרשו למרות שלא היה נמנה על מקהלות החסידים, ושמר את-הדבר בלבד. בשבת-קדש הקרובה, פנה הרבי לבנו ושלחו אל אותו תלמיד-חכם ליעץ לו ללמד מעט מתוך הספר "מאור עינים" של רבי מנחם נחום מטשורנוביל. שמע האיש את העצה, וכאשר שב לביתו ספר את הדבר לאשתו, מתוך נימה של ספק באמונת צדיקים. לשמע דברי הרבי, נענתה אשתו ואמרה לו: "פיצד מהין אתה לעבר על דברי הרבי"? ובכח האמונה שבה, דרשה ממנו לעשות כמצותו. שמע האיש לקולה, והחל לעין מדי יום זמרמה בספר "מאור עינים", ותוך תקופה קצרה שב מאור עיניו אליו בבתחלה בדרך נס. ומעשה בחסיד רבי שמעון הויזמן, שלקה בדלקת חמורה בעיניו עד שהרופאים אמרו לו נואש. "שתית יין אסורה לך בתכלית האסור", הזהירוהו הרופאים, "שכן פמזה כסמ-המות לעינים, והיין יכלה את עיניך בחזמ". פנה רבי שמעון אל הרבי וספר לו על הסכנה הצפויה לו באבוד מאור עיניו, ובמקום תשובה מזג לו הרבי בוס יין מלא והגישו לו. התעטף החסיד באמונת-אמן, שתה את הכוס עד-תמה, ועיניו אורו בארה פלא.

במים ראשונים, התנגדו גדולי ישראל להוצאת עתון למחנה הנראים לדבר ה', אולם באשר ראו בכך צורך השעה כדי להעמיד תרים ומגן נגד גגע ההשקלה שפשה באמצעות עתונייהם המשקצים, ראו את הדבר בעיו-רפה ותמכו בכך בכל-דרך. פעם שוחח ר' לביב ציויאק, מנהלה של ישיבת ליקווד, עם ראש הישיבה רבי אהרן קוטלר, ובין הדברים ספר לו על סבו רבי יצחק מאיר, שבאשר שמע על ההוצאה של ה"אמרי אמת" מגור לתוך בעתון החרדי "דאס יודישע ווארט" שהחל להופיע אז, הוציא מכיסו כפה מטבעות ובקש ממנו זה לרפש עתון אחד אצל חיקל מוכר העתונים. לאחר שהעתון הובא אליו, הציץ בו הסב אחת ושתיים, ומיד לאחר מכן קרעו לגזרים כשהוא קורא בקול "מצוה לשמע דברי חכמים" מתוך התלהבות דקדושה, באלו הוא מקים עתה מצוה דאורייתא בהנחת תפילין. למחרת נשא רבי אהרן קוטלר דרשה מוסרית בשיבה בענין אמונת צדיקים, ובדגמה חיה לאמונה תמימה כזו, ספר את הספור הנפלא הזה.

הבבא סאלי נהג לבקר מדי פעם בצרפת, שם היה מחזק ברפים בושלות ומפרסם את דבר ה' ותורתו. בין הבאים שבאו לחלות את-פניו, היה יהודי אחד שהיה מניח בפני הצדיק מעטפה עם סכום כסף נכבד, אף הבבא סאלי היה מסית הצדה את מנחתו, והיה משיבה לו באמצעות שמשו לאחר זמן, כדי שלא לבישו על-אתר. הדבר חזר ונשנה שלש פעמים, עד שהלה בא אל הבבא סאלי ושאל בבכיה מדוע אין מנחתו מתקבלת לרצון, ובמה חטא לעמת האחרים שמתנתם רצויה ומקבלת. הסביר לו הבבא סאלי פנים רב חמלה, והתנצל בפניו כי אינו יכול להנות ממתנת-ידו לאחר שאינו מקפיד על שמירת השבת. "מבטיח אני לך", אמר לו הבבא סאלי, "כי אם תתחיל לשמר שבת מעתה ואילך, אקבל ממך את כסףך ואף אבקר בביתך לאות הוקרה וכבוד". בא האיש במצור, שכן את רב כספו הרויח בחנותו דוקא בשבת, אולם הבבא סאלי דחק בו לקבל על-עצמו את שמירת השבת, והבטיח לו כי הקב"ה ישפיע עליו פרנסה טובה וישפע גדול. נפתח לבו של-האיש, והוא קבל על-עצמו לנעל מעתה את חנותו מדי שבת, אולם בקש עצה פיצד לתקן את אשר עות בחלולי השבת הרבים שלו במשך השנים. "ובכן, עליך להשליך את כלי-הפצציה אשר רכשת בכסף שהרוחת תוך כדי חלול השבת, ואל תותיר לעצמך אפלו שרוף נעל", צוה עליו הבבא סאלי, והוסיף: "ולא עוד, אלא שאסור לך להעניק את הפצצה במתנה לשום אדם, כדי שלא תרויח מזה טובת הנאה בכך שהמקבלים יפירו לך טובה". תחלה נבהל האיש לשמע הוראתו של הבבא סאלי, וברב מבוכה שאלי, "וכיצד אוכל לרכש חפצים חדשים במקומם"? ונענה: "הסר דאגה מלבך, כי מבטח אתה שלא תצוק". האיש נזקק לכחות נפש אדירים ולאמונת חכמים איתנה כדי לבצע את המוטל עליו, אולם הוא עמד בכך בגבורה. ביתו התרוקן בבתי-אחת מכל תכולת הבית, והחפצים בלם השלכו החוצה בדמן אשר על-פני השדה. כששב אל הבבא סאלי, היה נפר כי פניו מאירות ושמחות, והבבא סאלי ברכו מעומק לבו והעניק לו ארבעה פרנקים צרפתיים, כשהוא מורה לו לרכש בהם פרטיס-הגרגלה. ואכן, פרטיס-ההגרגלה שהאיש רכש, עלה בגורל בסך נכבד של מאתיים אלף פרנקים, ובהם רכש כלים חדשים לביתו. אך כיון שהפצציו היו מרבים לא הספיק הסכום שעלה בגורל, והבבא סאלי העניק לו שוב ארבעה פרנקים וגם הפעם זכה בגורל בסכום נכבד, והיה לפלא. מאז, שמר האיש על קלה בבהמורה, והבבא סאלי התארח בביתו פעמים רבות ותמיד עמד לימינו לשורתו והעניק צדקה ביד נדיבה.

"למטה אבותי תשלחו כל נשיא בהם" - בתבת נשיא נמצאות שתי התבות 'ש' ו'אין'. ללמדך מיהו נשיא אמת ומי היה ראוי להמנות בין תרי הארץ. נשיא המחשיב את עצמו ל'ש', הריהו בבחינת 'אין', ואין הוא נשיא. אולם נשיא המחשיב את ל'אין', הריהו נשיא שיש בו... (דגל מחנה אפרים)